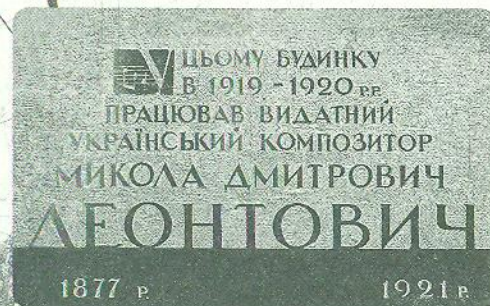

Будинок церковно-вчительської семінарії, зведений 1903 року за проектом архітектора Євгена Єрмакова. На початку ХХ ст. у ньому розташовувалася церковно-вчительська семінарія, першим директором якої був протоієрей Василь Липківський. У часи Української революції в цьому будинку працювали видатні українські композитори та хорові диригенти, творці українських хорів Микола Леонтович і Кирило Стеценко. На будинку розміщено меморіальну дошку на честь Миколи Леонтовича, що створена за проектом скульпторки Валентини Шевченко та відкрита 15 жовтня 1965 року. Нині — Національна академія державного управління при Президентові України.

«1-го січня 1919-го року на святі 25-літнього ювілею М. Вороного С. В. Петлюра, здоровкаючись зі мною, сказав: „Олександр Антоновичу! Заберіть з собою Стеценка і приходьте до мене завтра — єсть важні справи“. Другого дня я сказав про це Стеценкові, який не з великою приємністю вислухав таку новину від мене. Приходька тоді не було в Києві, він поїхав щось там організувати до Кам'янця, тож до Петлюри пішли ми два. На авдієнції Петлюра, звертаючись до мене, сказав: „За тиждень щоб була зорганізована для закордонної подорожі Капела, а то, — добавив сміючись, — розстріляю!“».

Олександр Кошиць.

«Українська Республіканська Капела:
книга оцту і жовчі. Щоденник»

У цьому будинку мешкав Павло Зайцев (1886–1965) — відомий український громадсько-культурний і державний діяч, літературознавець, педагог. 1917 року він був членом Української Центральної Ради від Харківської губернії, начальником канцелярії Генерального секретарства освіти, членом Центрального комітету охорони пам'яток старовини та мистецтва в Україні, викладачем Українського народного університету. 1918-го Зайцев був директором департаменту загальних справ Міністерства народної освіти та мистецтв Української Держави, викладачем Другої української гімназії імені Кирило-Мефодіївського братства. У 1920 році він очолював культурно-освітній відділ Армії УНР. Павло Зайцев відомий передусім як автор другої після Олександра Кониського ґрунтовної біографії Тараса Шевченка та редактор 16-томного зібрання Шевченкових творів у Варшаві в 1930-х.

«У лютому 1921 року я відвідав його [Лотоцького] там [у Відні], коли він із цілою родиною тулився у двох маленьких кімнатах і мимоволі був заклопотаний питанням дальшого існування. <...> Найбільше він тоді цікавився київським життям 1919–1920 рр. <...> — нашою культурною й підпільною політичною діяльністю під большевиками, в якій мені доводилося грати не останню роль. <...> Коли я оповів йому про те, як ми, „ордо дякорум вагабундорум“, в інтимному товаристві святкували 50-річчя життя С. Єфремова, піднісши йому почесний диплом „доктора шляхології“, Лотоцький сміявся до сліз. Я змушений був вичерпати майже весь свій репертуар оповідача: переповісти всі „сценки“ із советської дійсності і взагалі з київського життя тих часів. А потім це вже увійшло у звичай під час різних

товариських зустрічей. Лотоцький ніколи не пропускав нагоди, щоб не змусити мене щось оповісти. Так я і до спогадів його увійшов, як веселий оповідач».

Павло Зайцев.
«Мало було – Лотоцьких»

Арсенальна площа

Пам'ятник на честь придушення українськими військами більшовицького збройного заколоту в січні-лютому 1918 року. Постамент було зведено ще 1914-го, і з того часу він прислужився для кількох кардинально різних, з погляду ідеологічної спрямованості, монументів. Первісно на ньому встановлено пам'ятник ворогам гетьмана Івана Мазепи, козацьким полковникам Іванові Іскрі та Василю Кочубею, з нагоди 200-річчя Полтавської битви. Статуї демонтували навесні 1918 року за наказом міністра внутрішніх справ УНР Михайла Ткаченка. За непідтвердженими даними, деякий час із постаменту на киян споглядав гіпсовий бюст Івана Мазепи. Звісно, якщо такий був, то він не мав шансів пережити більшовицьку та денікінську владу. У 1923 році, на відзначення 5-ї річниці більшовицької

революції, на постамент встановили 76-міліметрову гірську гармату системи Дангліза з анотаційною таблицею. Таким чином з'явився пам'ятник «арсенальцям», учасникам заколоту проти Центральної Ради. 18 червня 2019 року на пам'ятнику встановлено нову табличку з присвятою військам Симона Петлюри та Євгена Коновальця, що придушили більшовицький виступ.

«Проскочивши з гуртком гайдамаків на другий бік, перше, що кинувось мені в очі, то побачив я у тій коротенькій вулиці, яка виходить від Миколаївської до Арсеналу, гармату, що дивилася просто до вищербленого вікна Арсеналу. Біля неї двох убитих гайдамаків з червоними шликами в кошушках; на щиті гармати, в багатьох місцях свіжі сліди крісових куль...»

Всеволод Петрів.
«Військово-історичні праці. Спомини»

Будинок готелю «Континеталь». Один із найкращих готелів Києва, споруджений у кінці XIX століття: архітектори Георгій Шлейфер, Едуард Братман, за участю Владислава Городецького. На початку 1918 року тут оселилися дипломати з болгарського посольства та грецького консульства в Українській Державі. Наприкінці року готель приймав члена Директорії УНР і Головного отамана військ УНР Симона Петлюру та коменданта Києва, командира Осадного корпусу Січових стрільців Євгена Коновальця. У «Континенталі» також зупинялася частина членів

делегатії Західноукраїнської Народної Республіки, що прибула до Києва для участі в Трудовому конгресі й офіційному проголошенні Акта Злуки УНР і ЗУНР. Тільки один день, 31 серпня 1919 року, тут розміщувався штаб куреня III корпусу Галицької армії, який визволяв столицю УНР від більшовиків. Будинок постраждав під час Другої світової війни, згодом перебудований. Нині — Національна музична академія України імені Петра Чайковського.

«Члени Директорії і Головний Отаман переїхали з Білої Церкви до Києва. Гетьманська резиденція при Інститутській вулиці була знову зайнята після восьмимісячної перерви українським урядом, а Головний Отаман і його штаб умістились у відомому київському готелі „Континенталь“, з якого спішно вибирались різні німецькі старшини штабу генерала Гренера. В цьому ж готелі умістився полковник Євген Коновалець зі своїм штабом. Тому що впливи Головного Отамана і полковника Коновальця на українську політику погетьманського часу були дуже великі і, можна сказати, переважаючі, готель „Континенталь“ ставав ніби символом політичних дій тієї доби. На засіданнях Директорії в палаціку при Інститутській вулиці ухвалювались формальні рішення. Фактично ж усі актуальні проблеми вирішались в тісному і вибраному колі наших полководців в залах „Континенталю“».

Микола Ковалевський.
«При джерелах боротьби:
Спогади, враження, рефлексії»